

У статті обґрунтовані особливості формування культури безпеки під час підготовки студентів-електриків у вищих навчальних закладах. Зазначені складові елементи культури охорони праці. Визначені напрямки вдосконалення навчального процесу з безпеки життєдіяльності та охорони праці для забезпечення формування культури безпеки у майбутніх фахівців, зокрема, такі як вдосконалення змісту навчання та вдосконалення форм та методів навчання. Обґрунтовано, що умовою формування культури безпеки майбутніх фахівців-електриків є набуття в процесі навчання знань, умінь, навичок та компетенцій безпечної поведінки під час трудової діяльності.

Ключові слова: культура безпеки, підготовка фахівців, вдосконалення навчального процесу.

В статье обоснованы особенности формирования культуры безопасности при подготовке студентов-электриков в высших учебных заведениях. Указанные составляющие элементы культуры охраны труда. Определены направления совершенствования учебного процесса по безопасности жизнедеятельности и охране труда для обеспечения формирования культуры безопасности у будущих специалистов, в частности, такие как совершенствование содержания обучения и совершенствования форм и методов обучения. Обосновано, что условием формирования культуры безопасности будущих специалистов-электриков является приобретение в процессе обучения знаний, умений, навыков и компетенций безопасного поведения во время трудовой деятельности.

Ключевые слова: культура безопасности, подготовка специалистов, совершенствования учебного процесса.

In the article the peculiarities of creating a culture of safety in electrical training students in higher education. These components safety culture. Directions improve the educational process of life safety and health requirements for creating a culture of safety in future professionals, in particular, such as improving the content of training and improving the forms and methods. Proved that by creating a culture of security Electrical future professionals is gaining in learning the knowledge, skills and competencies safe behavior during work.

Key words: safety culture, training, improvement of educational process.

УДК 378.147.091.3:004

В.В. Демченко
м. Кіровоград, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК ФАКТОР ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОУДОСКОНАЛЕННЯ

Якісні зміни в економічній, соціально-політичній і духовній сферах громадського життя, обумовлені інтенсивним розвитком і використанням сучасних інформаційних технологій, позначили рух людства до нової, постіндустріальної фази розвитку – інформаційного суспільства.

Одними з важливих соціальних результатів інформатизації суспільства є різке збільшення творчого змісту діяльності, розширення інформаційних потреб. Усе більша кількість людей виявляються залученими до інформаційної взаємодії не лише як пасивні споживачі інформації, але і як виробники інформаційних ресурсів і послуг.

У новому інформаційному середовищі знання постають як єдина динамічна система. Мережа електронних засобів комунікації передбачає можливості вільного доступу до інформації, задоволення інформаційних потреб користувачів, залучаючи усі ресурси міжкультурної комунікації. Отже, сьогодні необхідно засвоїти новий тип культури – інформаційний.

Сучасні випускники педагогічних вузів, маючи досить міцну основу професійних знань, не володіють навичками творчої діяльності, не відчують потреби у постійній самоосвіті й підвищенні рівня професійної культури, важливою складовою якої є інформаційна культура, погано володіють сучасними інформаційними технологіями.

Майбутньому фахівцю, який має жити в інформаційному суспільстві, варто не тільки володіти необхідною інформацією, але, у першу чергу, йому необхідно навчитися раціонально використовувати інформацію й інформаційні технології для підтримки і розвитку свого інтелектуального і творчого потенціалу, ефективно застосовувати отримані знання.

Як показала практика, нині високого рівня професіоналізму у обраній сфері діяльності вже не досить. Ефективність повсякденної роботи, що носить в більшості випадків творчий характер, вимагає від особи широкої і якісної освіти і культурного розвитку. Іншими словами, змістовне наповнення людської праці обумовлює необхідність неодмінної і постійної підтримки потенційної професійної готовності фахівців до безперервного самовдосконалення. Особливе значення навичкам інформаційної культури надається у сфері освіти, де умовою готовності педагога до роботи є культ пізнання як мотиваційна основа діяльності, основа професійно-пізнавальної і загальнокультурної активності [4].

Вченими розроблено фундаментальні науково-теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя (О. Абдуліна, В. Бондар, Ф. Гоноболін, Н. Дем'яненко, М. Євтух, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, В. Семиченко, В. Хомич та ін.) Дослідження окремих аспектів готовності до професійно-педагогічного самовдосконалення та шляхів її формування перебувало в центрі уваги багатьох вчених в контексті вивчення готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку (Т. Тихонова, Т. Степанова, М. Костенко, П. Харченко), самоосвіти (Ю. Калугін, О. Малихін, І. Наумченко), самовиховання (С. Єлканов, О. Кучерявий, Л. Рувінський), самоактуалізації та самореалізації (Є. Бакшеева, Г. Балл, Ю. Долінська, В. Калашин, М. Лазарев, Н. Сегеда), мотивації професійного самовдосконалення педагога (Б. Кондратюк, О. Борденюк), розвитку майбутнього вчителя як суб'єкта професійної діяльності і розвитку (О. Пехота, Г. Аксьонова) та ін.

Разом з тим, при всій варіативності й багатогранності висвітлення вченими проблеми підготовки майбутніх педагогів до різних форм професійної самоактивності невизначеними є питання сутності професійно-педагогічного самовдосконалення, його провідних особистісних детермінант, традиційно закріплених у терміні «готовність», та організаційно-методичних засад їх цілеспрямованого розвитку в процесі професійно-педагогічної підготовки. Поза увагою вчених залишилась і проблема успішності професійного самовдосконалення майбутнього вчителя в умовах інформатизації та комп'ютеризації суспільства.

Мета дослідження: розкрити зміст категорії «професійне самовдосконалення» та теоретично обґрунтувати її взаємозв'язок з феноменом «інформаційна культура майбутнього педагога».

У наукових публікаціях поняття професійного самовдосконалення вчителя розглядається в основному у зв'язку з дослідженням близьких йому по суті явищ. Слід зазначити, що ця проблема виділяється багатоаспектністю, і відповідно, множинністю підходів. Більшість дослідників розглядають проблему професійного самовдосконалення у межах професійної діяльності людини взагалі або у межах професійної підготовки вчителя в системі вищої професійної освіти.

Дослідження педагогічних феноменів в спадкоємності їх етапів виникнення, становлення, функціонування і перетворення дозволяє методологічно конструктивно розглянути їх суть. «Дуже суттєво, пише Е. Юдін, що в точках переходу від одного стану до іншого об'єкт, що розвивається, зазвичай має в розпорядженні відносно велику кількість «ступенів свободи» і ставиться в умови необхідності вибору з деякої кількості можливостей, що відносяться до зміни конкретних форм його організації [8]. Усе це визначає не лише множинність шляхів і напрямів розвитку, але і ту важливу обставину, що об'єкт, який розвивається, начебто сам творить свою історію». По суті справи, йдеться про саморозвиток, здатність бути реальним суб'єктом, автором власної життєдіяльності, у тому числі й професійної.

Особистісно-професійний розвиток особистості як мета, цінність, сенс життя і буття людини є суб'єктна, духовно-перетворювальна суть існування. Проблема полягає у використанні науково обґрунтованих і технологічних моделей процесу самовдосконалення педагога, що стимулюють внутрішні механізми розвитку на основі професійних цінностей.

Важливим принципом професійного самовдосконалення є принцип самодіяльності. Спираючись на відоме закономірне положення С. Рубінштейна про те, що особистість предметно, об'єктивно реалізується в продуктах своєї праці, шляхом яких зростає, проявляється

і формується, принцип самодіяльності, по суті, орієнтує педагога на розкриття власних педагогічних творчих здібностей в професійній діяльності. «Між особистістю і продуктами її праці, між тим, що вона є, і тим, що вона зробила, існує своєрідна діалектика» [7].

У цьому сенсі самовдосконалення учителя можна розглядати і як особливий вид діяльності з властивими для будь-якої діяльності психологічними характеристиками: потреби (мотиви); мета, програма дій, прийоми реалізації, самоаналіз і самокорекція. Цілеспрямована активність і творча діяльність педагога по перетворенню власної практичної діяльності й себе як її суб'єкта складає суть вказаного принципу. Здатність учителя свідомо і самостійно ставити перед собою ті або інші цілі і завдання, визначати напрям самовдосконалення вимагає великих внутрішніх зусиль, рефлексивності мислення педагога. Саме у такій «внутрішній роботі» виявляється творча індивідуальність учителя, що здійснює свій професійний шлях. Ю. Орлов відмічає «Будь-яка справа може бути ефективною лише тоді, коли точно визначені її цілі, тобто результати, до яких необхідно прагнути, а також є необхідні засоби і знання» [6, с. 23].

Проведений аналіз відображених вище положень психолого-педагогічної науки дозволяє стверджувати, що поняття професійного самовдосконалення вивчається в межах діяльнісного підходу, тобто як процес, як діяльність.

Проблема професійного самовдосконалення має власний розвиток в межах сучасної акмеології.

Педагогічна акмеологія досліджує умови і закономірності досягнення вершин професіоналізму діяльності й особистості педагога. Витоками педагогічної акмеології, як і загальної акмеології, є праці Н. Кузьміної і представників її наукової школи [1].

Акмеологія розглядає людину як цілісний феномен, досліджує мотиви, що рухають її до досягнення власних професійних вершин. Акмеологія розглядає особистість як суб'єкта діяльності й життєдіяльності в цілому, який «розпоряджається» не лише своїми психічними здібностями, але і волею, характером для вирішення професійних і життєвих завдань на досягнутому ним рівні їх внутрішнього узгодження і досконалості (А. Деркач). Акмеологічний підхід припускає виявлення умов мобілізації у людини установки на найвищі досягнення, на якнайповнішу самореалізацію особистості суб'єкта освітнього процесу. Велике значення надається усвідомленню педагогом свого індивідуального профілю професіоналізму, обдумуванню індивідуальних стратегій і траєкторій руху до професіоналізму [3].

Як відмічає С. Бегідова, провідними критеріями професійного становлення фахівця є акмеологічні детермінанти, що зумовлюють цей процес. До акмеологічних детермінант, передусім, слід віднести особистісні професійно значущі якості. Ці якості, з одного боку, виступають самостійними акмеологічними детермінантами ефективності в досягненні особистості свого акме, свого професійного розвитку і вдосконалення, а з іншого боку, вони самі зумовлені рівнем розвитку акмеологічної культури, яка, у свою чергу, розглядається як інтеграційний акмеологічний детермінант. До найбільш значущих акмеологічних детермінант слід віднести орієнтацію особистості на творчий саморозвиток, професійну компетентність, гуманізм, професійну ментальність, професійне честолюбство, позитивну установку на професійну діяльність, акмеологічну культуру [2].

Початкову базу самовдосконалення особистості педагога утворюють усвідомлення ним своєї професійної ролі, осмислення можливих педагогічних рішень і їх наслідків, узагальнення своєї професійної діяльності й прогнозування її перспектив, здатність і готовність до самоконтролю і саморозвитку. В основі цього процесу лежить психологічний механізм постійного подолання внутрішніх протиріч між наявним рівнем професіоналізму («Я-реальне професійне») і деяким уявним (модельованим) його станом («Я-ідеальне професійне») і у своїй процесуальній логіці є «рух» педагогічної свідомості за «вертикаллю»; це цілеспрямований, усвідомлений і безперервний пошук і аналіз зростання на основі внутрішнього спонукання учителя, розширення його суб'єктивного буття. Динаміка і спрямованість професійно-особистісного самовдосконалення педагога опосередковані розвитком суб'єктивно-рефлексії вчителя [5].

Отже, джерела професійного самовдосконалення педагога знаходяться в соціальному оточенні. Однак, у зв'язку з високою динамікою інформаційних процесів у суспільстві, вже неприпустимо спиратися на випадкові фактори саморозвитку, необхідно цілеспрямовано готувати особистість до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Для розвитку в цих умовах людина повинна здобути певні знання, уміння і навички для успішного оперування інформацією, мати якості, що дозволяють удосконалювати ці знання, уміння і навички відповідно сучасним інформаційним технологіям, мати світогляд інформаційного суспільства.

Розділяючи думку сучасних дослідників Т. Айгніной, Ю. Брановського, Ю. Зубова, Н. Макарової, Т. Полякової, Н. Слядневої й інших ми вважаємо, що для розв'язання цих задач треба формувати і розвивати інформаційну культуру особистості. Тобто, формування інформаційної культури дозволить оптимізувати процес засвоєння кожною людиною певної системи знань, норм і цінностей, що дозволять йому функціонувати як повноправному члену суспільства, а також призведе до утворення нового типу світогляду, а саме інформаційного.

Література:

1. Акмеология / [Абульханова К.А. та ін.]; Под ред. Деркача А.А. –М.: Изд-во РАГС, 2002. – 650 с.
2. Бегидова С.Н. Акмеологические детерминанты профессионального становления личности/ Бегидова Светлана Николаевна // Вестник Адыгейского государственного университета. Сер. : Педагогика и психология. – 2012. – Вып. 1. – С. 21-28
3. Деркач А.А. Акмеология в системе научного познания / А.А. Деркач // Мир образования – образование в мире : Научно-методический журнал. – 2007. – № 1. – С. 25-33.
4. Каряев В.А. Некоторые подходы к обоснованию актуальности формирования технологической культуры личности на современном этапе развития общества / В.А. Каряев // Образование в регионе: Науч.-метод. журнал Тамбовского областного института повышения квалификации работников образования. Выпуск № 6. - Тамбов, 2000. - С. 36-40.
5. Кунаковская Л.А. Рефлексивная культура педагога / Л.А. Кунаковская. – Воронеж: Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2011. – 80 с.
6. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности / Ю.М. Орлов. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.
7. Рубинштейн С.Л. Принцип творческой самодеятельности: к философским основам современной педагогики/ Рубинштейн С.Л.// Вопросы психологии. – 1986. – №4. – 0. 101-109
8. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности / Э.Г. Юдин. -М.: Наука, 1978. – 194 с.

Рушійною силою розвитку особи майбутнього педагога є готовність до професійного самовдосконалення. Ця проблема хвилює людину відтоді, як вона стала усвідомлювати себе, заглиблюватися у свою сутність. У статті розглядається розвиток ідей про професійне самовдосконалення особи. Проведено аналіз змісту категорії «професійне самовдосконалення» в межах діяльнісного та акмеологічного підходів.

В дослідженні здійснено спробу визначити роль інформаційної культури майбутнього фахівця у процесі її становлення в умовах інформатизації освіти.

Ключові слова: професійне самовдосконалення, інформаційна культура, інформатизація, інформаційне суспільство.

Движущей силой развития личности будущего педагога является готовность к профессиональному самоусовершенствованию. Эта проблема волнует человека с тех пор, как он стал осознавать себя, углубляться в свою сущность. В статье рассматривается развитие идей о профессиональном самоусовершенствовании личности. Проведен анализ содержания категории «профессиональное самоусовершенствование» в пределах деятельностного и акмеологического подходов.

В исследовании совершено попытку определить роль информационной культуры будущего специалиста в процессе её становления в условиях информатизации образования.

Ключевые слова: профессиональное самоусовершенствование, информационная культура, информатизация, информационное общество.

The driving force behind development of the personality of future teachers is the willingness for professional self-improvement. This problem is worried the man since that moment when he became aware of himself, gone deep in essence of himself. The article considers the development of ideas of professional self-improvement person. The content of category «professional self-improvement» within acmeological and activity approaches was analyzed. In this study there is an attempt

to determine the role of information culture of the future expert in the process of its formation under conditions of informatization of education.

Key words: professional self-improvement, information culture, informatization, information society.

УДК 378.147:37.011.3-051]:51

І.С. Дереза
м. Кривий Ріг, Україна

КОМПЕТЕНТНІСНА ЗАДАЧА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ

Постановка проблеми. Компетентнісний підхід на сучасному етапі розбудови освітнього простору знайшов своє відображення в усіх його ланках. Це можна пояснити тим, що впровадження компетентнісного підходу до організації навчального процесу на сьогодні визнано як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями одним із актуальних і пріоритетних напрямів оновлення змісту освіти.

Компетентнісний підхід передбачає глибокі системні перетворення, які зачіпають викладання, зміст, оцінювання, освітні технології, зв'язки з іншими рівнями професійної освіти, запровадження модульної структури навчальних планів.

Процеси реформування системи підготовки майбутнього вчителя математики, мають на меті формування молодого фахівця з високим рівнем професійної компетентності, здатного розвивати свою професійну майстерність протягом життя, спроможного сприймати й реалізовувати освітні інновації, розробляти і втілювати у навчальний процес власну методичну систему навчання математики учнів у різних ланках загальної середньої освіти, адаптуватися до змін [1, с. 81]. Тільки такий вчитель зможе виконати покладені на нього державою і суспільством завдання.

Професійна компетентність вчителя математики включає в себе певні професійні вміння, здатність успішно застосовувати ці вміння при здійсненні професійної діяльності та особистісні якості вчителя. До складу професійної компетентності майбутнього вчителя математики відносять математичну, психолого-педагогічну і методичну компетентності.

Значну роль у формування професійної компетентності майбутнього вчителя математики відіграє формування у нього математичної компетентності, яка, на нашу думку, лежить в основі професійної. Оскільки який би творчій і талановитий не був учитель, без ґрунтовних предметних знань та вміння їх застосовувати він ніколи не досягне успіху у своїй професійній діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Компетентнісний підхід та його основні поняття були предметом досліджень таких науковців як І. Аллагулової, В. Ачкана, І. Акуленко, Н. Бібік, Л. Зайцевої, О. Матяш, С. Скворцової, Н. Тарасенкової, А. Хуторського, Н. Ходирєва та ін. Не зважаючи на велику кількість досліджень щодо впровадження компетентнісного підходу в процес навчання, залишається не достатньо дослідженою проблема формування математичної компетентності майбутнього вчителя математики.

Мета статті – розкрити зміст поняття «математична компетентність» майбутнього вчителя математики та виділити компетентнісні задачі, як ефективний засіб її формування, розглянути типи таких задач та вимоги до їх змісту.

Виклад основного матеріалу. З метою з'ясування природи процесу формування математичної компетентності і можливостей педагогічного впливу на здійснення даного процесу нами був проведений аналіз поняття «математична компетентність», який дозволив виявити різноманітність і різноплановість трактувань, що свідчать про складність і багатогранність даного феномену.